

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Kultura škole i građanski odgoj i obrazovanje

Stručni skup za ravnatelje osnovnih škola

Vodice, 12. ožujka 2013.

Nevenka Lončarić Jelačić
viša savjetnica za nacionalne programe
Agencija za odgoj i obrazovanje

Status građanskog odgoja i obrazovanja u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

- **1999. godine Vlada Republike Hrvatske** donosi prvi *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava*.
- Oluksom Vlade (Klasa: 004-01/99-01/05, urbroj: 503018-99-17, od 14. listopada 1999. **obvezuje se Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta** na njegovu primjenu.
- Provedba toga programa ostala je na dobrovoljnoj osnovi sve do ove, 2012. godine, kada je dovršen novi Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja, a **ministar je donio odluku o njenoj eksperimentalnoj provedbi**.
- Tijekom proteklog desetljeća razvijeni su brojni **primjeri dobre prakse** koji su, između ostalog, omogućili razvoj ovog Kurikuluma.
- **U tijeku je eksperimentalno praćenje obvezne provedbe GOO-a u 12 osnovnih i srednjih škola, a u ostalima postupno uvođenje** prema mogućnostima škola

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Škole u uzorku za eksperimentalno praćenje provođenja Kurikuluma GOO-a*

IPA projekt i MMH

Osnovna škola Ivan Goran Kovačić, Petrinja,
Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“, Duga Resa,
Osnovna škola Siniše Glavaševića, Vukovar,
Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“, Velika,
Ekonomska i turistička škola, Daruvar i
Srednja škola Obrovac, Obrovac.

* Odluka o eksperimentalnom praćenju provođenja Kurikuluma GOO-a i
Kurikulum nalaze se na www.azoo.hr i na www.mzos.hr

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

AZOO i MZOS

Osnovna škola „Đuro Ester“, Koprivnica,
III. osnovna škola Čakovec, Čakovec,
Osnovna škola Pavleka Miškine, Zagreb,
Osnovna škola Matije Gupca, Zagreb,
Gimnazija „Fran Galović“, Koprivnica i
Srednja škola Dugo Selo, Dugo Selo.

Svrha eksperimentalnog praćenja Kurikuluma GOO-a

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

- Eksperimentalnu provedbu Kurikuluma GOO-a sustavno će pratiti i vrjednovati:
 - Agencija za odgoj i obrazovanje ,
 - Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
 - Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja u suradnji s
 - Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta.
- Rezultati dobiveni eksperimentalnom provedbom Kurikuluma te analize provedenoga praćenja i vrednovanja koristit će se u svrhu donošenja Kurikuluma GOO-a za obvezno uvođenje u sve škole.

Sastavnice Kurikuluma GOO-a

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

1. Okvir za razvoj kurikuluma GOO-a
2. Nastavni plan GOO-a
3. Elementi ocjenjivanja postignuća učenika u razvoju građanske kompetencije
4. Vođenje dokumentacije za praćenje i ocjenjivanje GOO-a
5. Kompetencije učitelja za poučavanje i učenje GOO-a
6. Kadrovski uvjeti za ostvarivanje kurikuluma GOO-a
7. Ishodi ostvarivanja GOO-a u svim razinama osnovne i srednje škole

Okvir za razvoj Kurikuluma

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

- Daju se kratka, jasna i pregledna određenja osnovnih pojmova Kurikuluma
- **Potrebno je osigurati razumijevanje pojmova kao što su: kompetencija, ishod učenja, postignuća**
- Razviti razumijevanje i prihvaćanje da usmjerenost na kompetenciju u obrazovanju znači stavljanje naglaska na **ishod ili rezultat učenja, odnosno na učenika**, da ona uključuje znanja, vještine, vrijednosti, stavove, osobine ličnosti, motivaciju i obrasce ponašanja kojima pojedinac raspolaže i koje po potrebi pokreće kako bi riješio neki problem ili zadatak.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Nastavni plan GOO-a

1.- 4. razred OŠ: međupredmetno, izvan-nastavno: projekti škole i društvene zajednice u sklopu školskog kurikulumu

UKUPNO 35 sati godišnje, obvezno

5.- 8. razred OŠ: međupredmetno, izvan-nastavno: projekti škole i društvene zajednice u sklopu školskog kurikulumu, s mogućnošću izbornog predmeta u 7. i 8. razredu

UKUPNO 35 sati godišnje, obvezno + 35 sati predmet ili moduli, izborni

1.-2. razred SŠ: obvezni predmet

UKUPNO 35 sati godišnje, obvezno

međupredmetno, modularno, izvan-nastavno: projekti škole i društvene zajednice u sklopu školskog kurikulumu

UKUPNO 15 sati godišnje, obvezno

3.-4. razred SŠ; modularno – tematski usmjereno na struku, izvan-nastavno: istraživački projekti škole i društvene zajednice u sklopu školskog kurikulumu

UKUPNO 35 sati godišnje, obvezno

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Spiralno-razvojna metodologija planiranja i programiranja građanske kompetencije

Građanska kompetencija obuhvaća:

- **funkcionalnu dimenziju koja se sastoji od;**
 - znanja i razumijevanja,
 - vještina i sposobnosti te
 - vrijednosti i stavova
- **strukturnu dimenziju koja se sastoji od;**
 - ljudsko-pravne,
 - političke,
 - društvene,
 - kulturološke,
 - gospodarske,
 - ekološke

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

1.- 4. razred OŠ

Strukturne dimenzije GOO-a

Ljudsko-pravna;

- dostojanstvo osobe, ljudska prava, slobode i odgovornosti u sklopu razreda, škole i lokalne zajednice
- ravnopravnost u odnosu na dob i spol te etničke, nacionalne, vjerske, rasne i druge razlike
- općeprihvaćena pravila i pravne norme kao instrumenti zaštite prava učenika
- suzbijanje ponižavajućeg i nepoštenog ponašanja

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Politička;

- aktivno i odgovorno građanstvo kao temelj razvoja demokracije
- demokratsko upravljanje razredom, školom i lokalnom zajednicom
- sudjelovanje u demokratskom upravljanju (kandidiranje i izbor)
- istraživanje i rješavanje problema razredne, školske i lokalne zajednice

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Društvena; - društvene komunikacijske vještine

- upravljanje emocijama
- upravljanje sukobima
- timski rad
- volontiranje i društvena solidarnost

Kulturološka;

- razvoj osobnog, zavičajnog, većinskog i manjinskih nacionalnih identiteta te domovinskog identiteta
- Interkulturalna osjetljivost i
- interkulturalni dijalog

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Gospodarska;

- odgovorno gospodarstvo, poduzetnost i poduzetništvo
- pravo na učenje za konkurentnost na tržištu
- zaštita potrošača

Ekološka;

- održivi razvoj i lokalna zajednica
- racionalno i odgovorno trošenje prirodnih resursa
- odgovornost građana za održivi razvoj

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

5.- 8. razred OŠ

Ljudsko-pravna;

- dostojanstvo osobe, ljudska prava, slobode i odgovornosti u kontekstu ustavnih i zakonskih odredbi Republike Hrvatske
- ravnopravnost u odnosu na dob, spol, te etničku, vjersku, klasnu i drugu pripadnost, rasu i druge razlike
- poštivanje vladavine prava
- suzbijanje neljudskog, ponižavajućeg i nepoštenog (koruptivnog) ponašanja
- suzbijanje društvene isključenosti i drugih oblika diskriminacije pojedinca

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Politička;

- modeli demokracije
- vlast i demokratsko upravljanje državom
- sudjelovanje građana u demokratskom upravljanju na lokalnoj i nacionalnoj razini (kandidiranje i izbor)
- istraživanje i rješavanje problema lokalne i nacionalne zajednice

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Društvena;

- društvene komunikacijske vještine
- timski rad
- upravljanje emocijama
- upravljanje sukobima
- volontiranje i razvoj socijalne solidarnosti

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Kulturološka;

- razvoj osobnog, zavičajnog, većinskog i manjinskih nacionalnih identiteta kao dio hrvatskog domovinskog identiteta
- interkulturalna osjetljivost,
- interkulturalni dijalog
- osvještavanje i uklanjanje stereotipa i predrasuda

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Gospodarska; - odgovorno gospodarstvo, poduzetnost i poduzetništvo

- pravo i odgovornosti u očuvanju i raspolaganju nacionalnim bogatstvima
- pravo na učenje za konkurentnost na tržištu i planiranje profesionalnog razvoja
- prava potrošača

Ekološka;

- ustavne odredbe o pravu na zdravi okoliš
- održivi razvoj Republike Hrvatske
- uloga građana u održivom razvoju

Kadrovski uvjeti za ostvarivanje GOO-a

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Svi učitelji sudjeluju u ostvarivanju GOO-a i trebaju stručno usavršavanje (znanje o temama GOO-a, nastavni proces usmjeren na ishode i postignuća učenika, metode interaktivnog učenja i poučavanja, iskustveno učenje rješavanjem problema)

Učitelji koji ga ostvaruju kao zaseban predmet trebaju odgovarajuću vrstu stručne spreme i stručno usavršavanje u gore navedenim područjima.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

AZOO – stručno usavršavanje na temu GOO-a

- Savjetnici AZOO-a organiziraju stručna usavršavanja na temu GOO-a za voditelje ŽSV-a svih nastavnih predmeta, uključujući stručne suradnike i ravnatelje.
- Voditelji županijskih stručnih vijeća organiziraju usavršavanje na temu GOO-a za sve učitelje svih predmeta i struka.

Proces učenja i poučavanja u GOO-u

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Učitelji su pozvani;

- koristiti **interaktivne i participativne metode učenja i poučavanja**,
- kreirati i osmišljavati nova rješenja za nastavne procese usmjerene prema učeniku i više individualiziranim oblicima učenja - daroviti, djeca s teškoćama, različite sposobnosti,
- **pronalaziti u čemu učenik može biti uspješan, na tome graditi njegovo samopouzdanje, motivaciju i uspjeh u učenju**
- omogućavati prepoznavanje talenata kao uporišta za uspješno učenje i planiranje uspješnog profesionalnog razvoja

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Elementi ocjenjivanja postignuća učenika u razvoju građanske kompetencije

Kada se građanski odgoj i obrazovanje ostvaruje kao izborni ili redoviti predmet podliježe *Pravilniku o praćenju i ocjenjivanju odgojno-obrazovnih postignuća učenika u osnovnoj i srednjoj školi*.

Elementi ocjenjivanja su:

Činjenično znanje i razumijevanje (znanje što i znanje zašto): razumijevanje pojmova, vrednota, procesa, institucija i zakonitosti koje čine temelj aktivnog i odgovornog građanstva; potvrđuje se imenovanjem, određivanjem, opisivanjem, analizom, tumačenjem, usporedbom, vrednovanjem i zaključivanjem;

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Provedbeno znanje (znanje *kako*): razvoj i primjena građanskih vještina i sposobnosti prilikom rješavanja problema koji spadaju u područje aktivnog i odgovornog građanstva; potvrđuje se uspješnom primjenom stečenih ili inovativnih znanja i vještina u konkretnoj situaciji;

Vrijednosti – razumijevanje i prihvaćanje vrednota koje čine temelj aktivnog i odgovornog građanstva; potvrđuje se odgovarajućim obrascima ponašanja.

(Sve tri dimenzije znanja u GOO-u tijesno su povezane, međusobno su ovisne i vode razvoju građanske kompetencije ukoliko se taj proces zbiva u odgovarajućem okolišu učenja - demokratska kultura razreda i škole te otvorenost i suradnja s lokalnom zajednicom).

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Kada se građanski odgoj i obrazovanje ostvaruje kao među predmetna tema, modularno, izvan-nastavno u svim razinama odgoja i obrazovanja u eksperimentalnoj fazi se ne ocjenjuje.

Tijekom eksperimentalne faze provjerit će se više mogućnosti i modela u eksperimentalnim školama, nakon čega će se najprikladniji model ocjenjivanja preporučiti svim školama.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Dokumentacija

Škola izrađuje izvedbeni plan i program (kurikulum) GOO-a.

Dokumentiranje njegove provedbe:

U rubriku bilježaka u imeniku, upisuje se kratka bilješka da je na određenom satu na integriran način ostvarena tema GOO-a (preklapajuća s predmetnom temom)

Razredna mapa za GOO

Kada se GOO ostvaruje među predmetno svi nastavnici unose podatke - kopiju pripreme za nastavnu jedinicu u okviru koje su na integrirani način razvijali građansku kompetenciju kod učenika, najuspješnije uratke učenika, materijale vezano za izvannastavne aktivnosti i projekte i sl.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Učenički dnevnik iz GOO-a; služi samo-evaluaciji učenikovih postignuća.

Učenik upisuje u kojim je projektima i aktivnostima sudjelovao, što je tijekom godine izradio u vezi GOO-a, zapažanja, bilješke, osvrti na naučeno, nove ideje i rješenja do kojih je došao, koje su mu vrijednosti važne i s kojim se teškoćama susretao, što želi bolje naučiti,

Prilaže potvrde, priznanja, zahvalnice, učeničke radove.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Što učenici dobivaju Građanskim odgojem i obrazovanjem?

- Dobivaju priliku da nauče elementarne stvari o demokraciji, koja je njihova društvena uloga u takvom poretku, da steknu znanja, vještine i stavove potrebne za aktivno sudjelovanje u zaštiti i razvoju **osobnog i zajedničkog dobra** u suvremenom društvenom okružju
- da je (prema teoretičarima društvenog ugovora) ishodište demokracije u društvenom ugovoru ljudi da stvore vlast koja bi njima upravljala i zaštitila njihova prirodna prava (John Locke "Dvije rasprave o građanskoj vlasti", 1690. i drugi filozofi);

ŽSV odgoj za ljudska prava i demokratsko građanstvo (3-11-09): Razvijanje temeljnih kompetencija i uvođenje sustava upravljanja

- da je vlast iz naroda za narod.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

da iz društvenog ugovora proizlazi određenje demokracije i demokratske vlasti u kojoj;

- građani imaju pravo vladati;
- građani daju vlast onima koje biraju da ih predstavljaju i služe njihovim interesima;
- predstavnici na vlasti dužni su štititi i razvijati zajedničko dobro

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

- da je vlast ograničena trodiobom na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu;
- da uz tri ogranka vlasti građani čine četvrti ogranak;
- da se pravda dijeli u tri kategorije – distributivnu, proceduralnu, korektivnu;
- da je proceduralna i korektivna pravda srce vladavine prava;

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Kultura škole i razvoj demokratske građanske kulture

- Način na koji se uči, odnosi koji se uspostavljaju između učitelja, učenika, roditelja, plan i program, kurikulum škole, skriveni kurikulum, stvaraju kulturu škole.
- Bez razvoja demokratske građanske kulture u društvu, nema demokracije
- Stoga je jedna od misija škole inkulturiranje demokratskih načela i vrijednosti

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

5 tipova osnovnoškolske kulture:

V. Spajić Vrkaš (2010) Znanje, stavovi i politička kultura učenika u Hrvatskoj, istraživanje

- **Egalitarna škola – škola temeljena na pravima i odgovornostima**
(od učenika se traži da znanju svoja prava i odgovornosti; učenici sudjeluju u odlučivanju; nastavnici naglašavaju pozitivne strane učenika)
- **Autoritarna škola – ‘kažnjenička’ škola**
(umjesto da se rješava problem, traži se krivac; za neuspjeh se okrivljuju učenici; roditelji se pozivaju samo kad se pojavi problem; poslušnost se nagrađuje)
- **Suvremena demokratska škola – škola razlika**
(školske aktivnosti odražavaju etničke, religijske i jezične razlike lokalne zajednice; učenici se potiču da sudjeluju u humanitarnim aktivnostima; naglašava se ekološka svijest; škola njeguje kulturu dijaloga i nenasilja)
- **Tradicionalna škola – škola okrenuta njegovanju identiteta**
(škola promiče osjećaj nacionalne pripadnost; učenici imaju jak osjećaj pripadnosti školi; škola njeguje lokalnu tradiciju)
- **Responsivna škola – brižna škola; škola ‘skrbnik’**
(učenici dobrovoljno odlaze pedagogu/psihologu kad imaju probleme; ravnatelj je otvoren i dostupan učenicima; učenici s posebnim potrebama uvijek mogu računati na pomoć)

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Zakonska osnova za razvoj demokratske kulture škole

Neposredna zakonska osnova

- Članci 61., 67., 70., i 71. *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 87/08) govore o pravima i obvezama učenika, zaštiti prava učenika te o vijećima učenika i stvaraju uvjete za aktivno uključivanje učenika u život i rad škole kao zajednice koja uči. Člankom 137 spomenutog Zakona uvodi se vijeće roditelja sastavljeno od po jednog predstavnika svakog razreda.

Elementi demokratske kulture škole

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

- 1. Oblici vlasti u kojima sudjeluju učenici u osnovnim i srednjim školama kao što su:**
predsjednik razreda, razredno vijeće učenika, školsko vijeće učenika, predstavnici učenika (glasnogovornici), gradsko vijeće učenika, nacionalno vijeće učenika Republike Hrvatske pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta,
- 2. Metode sudjelujućeg, iskustvenog učenja**
(Uz Kurikulum GOO-a izrađen je popis i opis metoda prikladnih za poučavanje i učenje GOO-a)

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

3. Linija komuniciranja

Učitelj-učenik-učenik-učitelj

4. Učenje otkrivanjem sposobnosti i talenata

talenti – jakosti učenika - uporišta za uspješno učenje
i planiranje uspješnog profesionalnog razvoja –
ostvarenje temeljnog prava djeteta na obrazovanje i
cjeloživotno učenje

Razvoj demokratskih procedura za upravljanje razredom

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

- Sudjelovanje u donošenju pravila razreda,
- korištenje načela proceduralne, distributivne i korektivne pravednosti u provedbi pravila,
- korištenje intelektualnih alata za procjenu položaja vlasti; pripadajuće dužnosti i sposobnosti
- upravljanje konfliktima,
- upravljanje emocijama, prevencija nasilja,
- prepoznavanje, istraživanje i rješavanje problema društvene zajednice,
- odgovornost za zajedničko dobro, i dr

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

ZAHVALJUJEM NA POZORNOSTI!

nevenka.loncaric-jelacic@azoo.hr

Dodatne informacije, materijali:

[www.azoo.hr/građanski odgoj i obrazovanje](http://www.azoo.hr/gradanski%20odgoj%20i%20obrazovanje)

Opširnije na webu:

http://ec.europa.eu/education/index_en.htm

[http://www.coe.int/T/E/Cultural Co-operation/education](http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education)